

XIII

Tretzenes Jornades
d'Arqueologia de les
Comarques de Girona

Banyoles · 10 i 11 de juny de 2016

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Girona
Museu d'Arqueologia
de Catalunya

**Universitat
de Girona**

Ajuntament de Banyoles

**MUSEUS
DE BANYOLES**

Dipòsit legal: GI 760-2016

ISBN: 978 84 8458 466 7

Fotografia portada: Plat policromat dit "de Banyoles" (s. XVIII), Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles

TRETZENES JORNADES D'ARQUEOLOGIA DE LES COMARQUES DE GIRONA

Banyoles - Museu Darder

10 i 11 de juny de 2016

COMISSIÓ ORGANITZADORA

Ramon Buxó

Director del Museu d'Arqueologia de Catalunya - Girona

Susana Manzano

Arqueòloga territorial de Girona

Serveis Territorials de Cultura de Girona

Montserrat Mataró

Arqueòloga territorial de Girona

Serveis Territorials de Cultura de Girona

Josep Maria Nolla

Catedràtic d'Arqueologia de la UdG

RESPONSABLE DE L'EDICIÓ DE LES ACTES

Joan Frigola Torrent

ÍNDEX

APLICACIÓ D'ESTUDIS GEOFÍSICS PER A LA CARACTERITZACIÓ DEL PROCÉS DE FORMACIÓ DEL MAAR DEL CAMP DELS NINOTS (CALDES DE MALAVELLA, LA SELVA) Gerard CAMPENY, Bruno GÓMEZ DE SOLER, Oriol OMS, Xavier DE BOLÓS, Mª José JURADO, Jordi AGUSTÍ BALLESTER	13
RESULTATS PRELIMINARS DEL PRIMER PROJECTE D'ESTUDI DE JACIMENTS A L'AIRE LLIURE AL PLA DE L'ESTANY: ROCA FORADADA (FONTCOBERTA). CAMPANYA 2014 Alfons DÍAZ DÍAZ, Albert AULINES, Joan ABAD, Santi SERRA, Albert GUEVARA, David MORGADO, Quim PLANAS, Laura PRAT, Jaume PUIGREDON, Ícar ROMERO, Kateryna SHKARINSKA, Natàlia VARELA	17
LES CAMPANYES ARQUEOLÒGIQUES AL CONJUNT DEL CAU DEL ROURE (SERINYÀ) DURANT ELS ANYS 2014-2015 Ferran MILLAN, Manuel VAQUERO, Florent RIVALS, Ethel ALLUÉ, Silvia ALBIZURI, Susana ALONSO, Julià MAROTO	25
EXCAVACIONS A LA COVA DE L'ARBREDA DURANT LES CAMPANYES DE 2014 I 2015 Joaquim SOLER, Narcís SOLER, Xavier NIELL, Isaac RUFÍ, Neus COROMINA, Josefina SIMON	31
LES INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES A LA COVA DE MOLLET III DURANT LES CAMPANYES DELS ANYS 2014-2015 (PARC DE LES COVES PREHISTÒRIQUES DE SERINYÀ) Isaac RUFÍ CASALS, Neus COROMINA BUJONS, Alba SOLÉS COLL, Joaquim SOLER SUBILS	39
LES INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES AL JACIMENT NEOLÍTIC LACUSTRE DE LA DRAGA 2014-2015 (BANYOLES- PLA DE L'ESTANY) Antoni PALOMO, Xavier TERRADAS, Raquel PIQUÉ, Àngel BOSCH, Ramón BUXÓ, Júlia CHINCHILLA, Maria SAÑA, Josep TARRÚS, Igor BOGDANOVIC, Rafel ROSILLO, Jordi REVELLES	45
EL PROJECTE DE RECERCA "EVOLUCIÓ DEL POBLAMENT I ÚS DEL TERRITORI AL PREPIRINEU ORIENTAL DURANT LA PREHISTÒRIA RECENT (8.000-900 CAL ANE): ANÀLISI ARQUEOECOLÒGICA DE LES DINÀMIQUES DE CANVI SOCIAL I DE LA GESTIÓ DELS RECURSOS NATURALS". INTERVENCIIONS 2014-2015 Gabriel ALCALDE, Vanessa NAVARRETE, Jordi REVELLES, Maria SAÑA	51
LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA DE 2015 AL JACIMENT DE LA DOU (VALL D'EN BAS, LA GARROTXA) Gabriel ALCALDE, Javier CÀMARA, Vanessa NAVARRETE, Enriqueta PONS, Jordi REVELLES, Rafel ROSILLO, Maria SAÑA	57
OCUPACIONS RAMADERES ALTIMONTANES A LES CAPÇALERES DEL TER (VALL DE NÚRIA I COMA DE VACA, QUERALBS): RESULTATS DE LES INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES 2010-2015 Josep M. PALET MARTÍNEZ, Arnau GARCIA MOLSOA, Hèctor A. ORENGO ROMEU, Tania POLONIO ALAMINO	67
CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ DEL DOLMEN DE LA TAULA DELS TRES PAGESOS (FORALLAC, BAIX EMPORDÀ) Camilo BARCIA, Ana PASTOR, Anabel ORTÍZ, Maria BOFILL	77
LA CISTA DEL COLL DE FONTALBA (QUERALBS, RIPOLLÈS) Esther MEDINA GUERRERO	85

PROSPECCIONS GEOFÍSQUES PER LA CARACTERITZACIÓ DE JACIMENTS ARQUEOLÒGICS A L'ENTORN D'ULLASTRET Ferran CODINA, Ekhine GARCIA-GARCIA, Rosa PLANA, Gabriel de PRADO, Roger SALA	89
LES INTERVENCIIONS DE PROSPECCIÓ GEOFÍSICA I EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA VINCULADES AL PROJECTE DE RESTAURACIÓ DE LA MURALLA DEL PUIG DE SANT ANDREU (ULLASTRET) Ferran CODINA, Ekhine GARCIA, Gabriel de PRADO, Roger SALA, Robert TAMBA	99
EL COMPLEX ARQUEOLÒGIC IBÈRIC DE MAS CASTELLAR DE PONTÓS (ALT EMPORDÀ). LES CAMPANYES D'EXCAVACIÓ 2014-2015 Enriqueta PONS, David ASENSIO, Rafel JORNET, Jordi MORER	111
EL CASTELLOT DE BOLVIR (LA Cerdanya): LES INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES DE 2014 I 2015 Jordi MORERA CAMPRUBÍ, Joan OLLER GUZMÁN, Oriol MERCADAL FERNÁNDEZ, Oriol OLESTI VILA	121
MAS GUSÓ (BELLCAIRE D'EMPORDÀ). CAMPANYA DE 2014 Josep CASAS GENOVER	133
EL JACIMENT DEL BOSCARRÓ (SANT JOAN LES FONTS). TESTIMONI DE L'OCUPACIÓ IBÉRICA A LA GARROTXA Dolors CODINA REINA, Maribel FUERTES AVELLANEDA, Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	141
LA MUNTANYA DE SANT JULIÀ DE RAMIS (EL GIRONÈS): EL SECTOR DE L'ANTIC CEMENTIRI PARROQUIAL. CAMPANYES DE 2014 I 2015 Josep BURCH, Jordi SAGRERA, Jordi VIVO	145
TREBALLS ARQUEOLÒGICS REALITZATS A LA CARRETERA N-II, TRAM MEDINYÀ – ORRIOLS (VILA-DEMULS, PLA DE L'ESTANY) Xavier AGUELO MAS, Joaquim GRAU SALVÀ, Lourdes MORET PUJOL, Marina SANCHEZ RODRÍGUEZ	155
INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES A EMPÚRIES (L'ESCALA, ALT EMPORDÀ) ALS ANYS 2014 I 2015 Pere CASTANYER, Marta SANTOS, Joaquim TREMOLEDA, Iolanda PUIGDEVALL, Anna Mª PUIG, Elisha HERNÁNDEZ, Adriana CLE, Andrea FERRER	169
RESULTATS PRELIMINARS DE LA PRIMERA CAMPANYA D'EXCAVACIÓ A LA TORRE DE PUIG D'ÀLIA (AMER, LA SELVA) Carles PADRÓS GÓMEZ	199
INTERVENCIÓ D'URGÈNCIA AL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DE MAS DEL FERRO (TOSSA DE MAR, LA SELVA) Xavier AGUELO MAS	205
EXCAVACIONS AL FÒRUM DE <i>IULIA LIBICA</i> . CAMPANYES 2014 I 2015 Jordi GUÀRDIA, Cèsar CARRERAS, Josep GUITART, Oriol OLESTI, Marta RAMON	209
EL COLLET DE SANT ANTONI DE CALONGE (BAIX EMPORDÀ). UNA VIL·LA COSTANERA D'ÈPOCA ROMANA Josep BURCH, Lluís PALAHÍ, David VIVÓ	217
PROSPECCIÓ AMB GEORADAR PER LA DELIMITACIÓ D'ELEMENTS ARQUEOLÒGICS. EL COLLET, CALONGE Roger SALA, Robert TAMBA	225

TREBALLS A LA VIL·LA ROMANA DEL PLA DE L'HORTA (SARRIÀ DE TER) 2014-2015 Lluís PALAHÍ, David MALLORQUÍ, Ana COSTA, Josep Maria NOLLA	231
EL <i>BALNEUM</i> DE VILAUBA: LES INTERVENCIONS DELS ANYS 2014-15 Pere CASTANYER, Andrea FERRER, Adriana CLE, Joaquim TREMOLEDA, Joan FRIGOLA	243
LES CAMPANYES DE 2014 I 2015 A LA BÒBILA ROMANA D'ERMEDÀS, CORNELLÀ DEL TERRI Joaquim TREMOLEDA TRILLA, Pere CASTANYER MASOLIVER, Josefina SIMON REIG	251
LA COMA (SANT MARTÍ D'EMPÚRIES - L'ESCALA, ALT EMPORDÀ) Bibiana AGUSTÍ FARJAS, Dolors CODINA REINA, Antònia DÍAZ-CARVAJAL	261
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ENTORN DEL MERCADAL (GIRONA, GIRONÈS) Jordi MERINO SERRA	267
LES CAMPANYES DEL BIENNI 2014-2015 AL NUCLI FORTIFICAT DEL PUIG ROM (ROSES, ALT EMPORDÀ) Eva SUBIAS PASCUAL, Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER, Dolors CODINA REINA, José Ignacio FIZ FERNÁNDEZ	271
LA CASA DE LA REINA SIBIL·LA. INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES 2014-2016 Rafel ROSILLO, Almudena GARCÍA	277
LA TORRE DE CAMPELLES (CAMPELLES, RIPOLLÈS), UNA FORTIFICACIÓ MEDIEVAL DESCONEGUDA Albert PRATDESABA SALA, Elisenda COLLELLDEMONT VIVES	283
EXCAVACIONS ARQUEOLÒGIQUES AL FOSSAT NORD DEL CASTELL DE MONTSORIU (ARBÚCIES - SANT FELIU DE BUIXALLEU, LA SELVA). CAMPANYES 2014-2015 Jordi TURA MASNOU, Sandra PUJADAS MITJÀ, Joaquim MATEU GASQUET, Josep M. LLORENS RAMS, Gemma FONT VALENTÍ	291
EXCAVACIONS ARQUEOLÒGIQUES AL CASTELL DE SANT ISCLE (VIDRERES, LA SELVA). CAMPANYES 2014 I 2015 Joan LLINÀS POL	297
LES EXCAVACIONS AL CASTELL DE PALAGRET (CELRÀ, GIRONÈS) DURANT EL BIENNI 2014-2015 Ferran CODINA FALGÀS	305
EL CASTELL DE CERVIA DE TER Josep BURCH, Marc BOUZAS, Ana COSTA, Neus COROMINA, Marc PRAT, Jordi SAGRERA, Kateryna SHKARINSKA, Josefina SIMON, Marc SOLER, Helena VENTURA, Jordi VIVO, Lluís PALAHÍ	309
EL CASTELL DE JUIÀ (EL GIRONÈS). PRIMERES INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES I DE CONSOLIDACIÓ Anna AUGÉ SANTEUGINI, Ferran CODINA FALGÀS	319
CASTELL D'HOSTOLES (SANT FELIU DE PALLEROLS / LES PLANES D'HOSTOLES, LA GARROTXA) Bibiana AGUSTÍ FARJAS, Antònia DÍAZ-CARVAJAL	325
CASTELL DE ROCABRUNA (CAMPRODON - RIPOLLÈS) Bibiana AGUSTÍ FARJAS, Dolors CODINA REINA, Antònia DÍAZ-CARVAJAL	329

SEQÜÈNCIA ARQUEOLÒGICA DEL RECINTE DEL CASTELL DE CALDES (CALDES DE MALAVELLA, LA SELVA) Joan LLINÀS POL	333
EXCAVACIÓ A LES TORRES SUD DEL CASTELL DE BELLCAIRE D'EMPORDÀ (BAIX EMPORDÀ) Natàlia COLOMEDA FOLGADO	337
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CASTELL D'ESPONELLÀ (ESPONELLÀ, PLA DE L'ESTANY) Jordi MERINO, Anna VARGAS, Laia CASTILLO	341
EL CASTELL DE PALOL SABALDÒRIA (VILAFANT, ALT EMPORDÀ). CAMPANYES 2014 I 2015 Anna AUGÉ SANTEUGINI	349
INTERVENCIÓ PREVENTIVA AL CASTELL DE VILA-ROMÀ DURANT LES TASQUES DE NETEJA FORESTAL DELS ANYS 2012 AL 2015 Claudia ECHENIQUE VERGÉS	355
LA SINAGOGA DEL CARRER DE LES PEIXATERIES VELLES (CASTELLÓ D'EMPÚRIES, ALT EMPORDÀ) Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	359
INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES AL CENTRE BONASTRUCH ÇA PORTA (GIRONA, EL GIRONÈS) Jordi SAGRERA, Jordi VIVO	367
INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES A SANTA CREU DE RODES (EL PORT DE LA SELVA, ALT EMPORDÀ) EN EL BIENNI 2014-2015 Montserrat MATARÓ PLADELASALA, Imma OLLICH CASTANYER, Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	375
NUCLI HISTÒRIC D'ARGELAGUER. INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA DURANT L'ANY 2014 I 2015 Almudena GARCÍA, Rafel ROSILLO, Bibiana AGUSTÍ, Antònia DÍAZ-CARVAJAL	383
ACTUACIÓ ARQUEOLÒGICA AL CAMÍ DE LA TALAIA I AL CARRER DE SANT VICENÇ DE RUPIÀ (BAIX EMPORDÀ) Anna AUGÉ SANTEUGINI, Marina SANCHEZ RODRÍGUEZ	387
JACIMENT DELS CAMPS DE CAN FALGUERES (VIDRERES, LA SELVA) I PARCEL·LA 28 (POLÍGON 7) DE SILS Joaquim GRAU SALVÀ, Montserrat FREIXA VILA	393
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL JACIMENT DE CAN FORNER (LLORET DE MAR) Esther MEDINA GUERRERO	399
ESGLÉSIA DE SANT MIQUEL DE CRUÏLLES (BAIX EMPORDÀ). INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA 2013-2014 Anna AUGÉ SANTEUGINI, Marina SANCHEZ RODRÍGUEZ	403
PROSPECCIÓ AMB GEORADAR A SANTA MARIA DE RIPOLL Roger SALA, Robert TAMBA	413
SANT PERE DE RIPOLL. PROSPECCIÓ AMB GEORADAR PER L'AVALUACIÓ DE POTENCIAL ARQUEOLÒGIC Roger SALA, Robert TAMBA	419

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL MONESTIR DE SANT SALVADOR DE BREDÀ- CORREDOR NEGRE Nº 6-8-10 Jordi POU RUBIO	423
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL MONESTIR DE SANT MIQUEL DE FLUVIÀ (ALT EMPORDÀ) Andrea FERRER WELSCH	427
ESGLÉSIA DE SANT VALENTÍ DE SALARSA (CAMPRODON – RIPOLLÈS) Bibiana AGUSTÍ FARJAS	435
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'INTERIOR DE L'ESGLÉSIA DE SANT ESTEVE DE LLÉMENA (SANT ANIOL DE FINESTRES, LA GARROTXA) Joan LLINÀS POL	439
INTERVENCIÓ A LA CAPÇALERA DE L'ESGLÉSIA DE SANT FELIU DE LLADÓ (ALT EMPORDÀ) Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	443
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CARRER ABAT OLIVA, 5 (PLAÇA TEMPLERS) DE PUIGCERDÀ (CERDANYA) Jordi MORERA CAMPRUBÍ, Júlia MIQUEL LÓPEZ	449
L'ADEQUACIÓ I RESTAURACIÓ D'UN TRAM DE MURALLA AL CARRER DEL FORT DEL NUCLI HISTÒRIC D'ULLASTRET (BAIX EMPORDÀ) Ferran CODINA, Gabriel de PRADO	451
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL SOLAR DE L'ANTIGA RECTORIA DEL FAR D'EMPORDÀ (ALT EMPORDÀ) Marc SOLER LÓPEZ	457
NOVES DADES SOBRE LA MURALLA MEDIEVAL DE FIGUERES (ALT EMPORDÀ) I L'ILLA DE CASES ENTRE EL CARRER DE LA JONQUERA I LA PLAÇA DE LES PATATES Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	463
PROSPECCIÓ AMB GEORADAR AL CENTRE HISTÒRIC DE FIGUERES (ALT EMPORDÀ). A LA RECERCA DELS PERÍMETRES MEDIEVALS I L'ESGLÉSIA DE SANT PERE Roger SALA, Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER, Robert TAMBA	467
EL REC DEL MOLÍ I EL TANCAMENT SUD DE LA VILA BAIX MEDIEVAL DE VERGES (BAIX EMPORDÀ) Anna AUGÉ SANTEUGINI	471
ACTUACIÓ ARQUEOLÒGICA AL CARRER DELS VALLS DE LA BISBAL D'EMPORDÀ (BAIX EMPORDÀ) Marina SANCHEZ RODRÍGUEZ	477
TREBALLS ARQUEOLÒGICS A L'AVINGUDA BISBAL DE PERATALLADA (FORALLAC, BAIX EMPORDÀ) Natàlia COLOMEDA FOLGADO	483
LA TORRE DE LA PRESÓ I LA CASA DE LES VÍDUES. DUES INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES AL NUCLI ANTIC DE LLAGOSTERA (GIRONÈS) Joan LLINÀS POL	487
LA TORRE LLORETA DE CALONGE (BAIX EMPORDÀ). ESTUDI PREVI A LA REHABILITACIÓ DEL MAS Maribel FUERTES AVELLANEDA, Dolors CODINA REINA	491

EXCAVACIONS A LA TORRE DESVERN (CELRÀ) Marc PRAT, Jordi SAGRERA	497
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA FETA EN ELS ANTICS TERRENYS DE RADIO LIBERTY, DINS DEL PROJECTE DE CENTRE INTERNACIONAL DE CONEIXEMENT I CONSERVACIÓ ACTIVA DE LA BIOSFERA - AQUAM (PALS, BAIX EMPORDÀ) Anna VARGAS COLL, Jordi MERINO SERRA	505
EL PONT MEDIEVAL DE SANT JOAN LES FONTS (LA GARROTXA) Dolors CODINA REINA, Maribel FUERTES AVELLANEDA	511
DESCOBERTA I DOCUMENTACIÓ ARQUEOLÒGICA DEL PONT VELL DE LA ROVIRA (SANT PAU DE SEGÚRIES, RIPOLLÈS) Joan LLINÀS POL	515
EL PONT DE LA RIERA DEL BOU D'OR (GIRONA) Lluís PALAHÍ, Jordi SAGRERA, Josep Maria NOLLA	519
SEGUIMENT DE LA RESTAURACIÓ DEL PONT VELL D'OSOR (OSOR, LA SELVA) Joan LLINÀS POL, Emma LLACH PALMADA	523
JACIMENT DEL CARRER CONVENT DELS AGUSTINS, 8 DE PALAMÓS (BAIX EMPORDÀ) Iñaki MORENO EXPÓSITO, Montse FREIXA VILA, Jordi RAMOS RUIZ	525
LES INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES A BESALÚ (LA GARROTXA) DURANT EL BIENNI 2014-2015 Joan FRIGOLA TORRENT	531
L'OSSERA OCULTA. SANT VICENÇ DE VILAMALLA (ALT EMPORDÀ) Maribel FUERTES AVELLANEDA, Dolors CODINA REINA	541
EL SISTEMA DE CAPTACIÓ D'AIGUA ALS HORTS DEL MONESTIR DE SANT PERE DE RODES (PORT DE LA SELVA, ALT EMPORDÀ) Anna maria PUIG GRIESENBERGER	547
UNA PREMSA BAIXMEDIEVAL I MODERNA A CAN DÉU-SIAU – CARRER VERGE MARIA (SANTA COLOMA DE FARNERS, LA SELVA) Joan LLINÀS POL	553
PIA ALMOINA - EDIFICI DEL MUSEU ARQUEOLÒGIC COMARCAL DE BANYOLES (BANYOLES – PLA DE L'ESTANY) Adriana CLE BRUNSOMS, Andrea FERRER WELSCH	557
L'ANTIC TRAÇAT DEL CARRER FONTANILLES. LES RESTES LOCALITZADES SOTA L'ACTUAL CASA DE CULTURA DE GIRONA (EL GIRONÈS) Maribel FUERTES AVELLANEDA, Anna AUGÉ SANTEUGINI, Ivan CATEURA CRUAÑAS, Dolors CODINA REINA, Natàlia COLOMEDA FOLGADO, Josep FRIGOLA TRIOLA, David VALLDAURA RIPOLL	561
CENTRE DE TURISME CULTURAL SANT DOMÈNEC 2015. (PERALADA-ALT EMPORDÀ) Antoni PALOMO, Rafel ROSILLO	569
ULL DE BASILISC (PUIGCERDÀ, LA Cerdanya) Oriol ACHÓN CASAS	573

LA FRESQUERA LOCALITZADA AL CARRER DEL PORTAL NOU DE GIRONA (EL GIRONÈS) Maribel FUERTES AVELLANEDA, Josep FRIGOLA TRIOLA, Anna AUGÉ SANTEUGINI, Dolors CODI- NA REINA	577
CONTROL ARQUEOLÒGIC A LA PLAÇA DEL VI, 4, DE GIRONA Ana COSTA, David VIVÓ	581
ESGLÉSIA DE SANT DOMÈNEC (PUIGCERDÀ-CERDANYA) Júlia MIQUEL LÓPEZ	585
LES INTERVENCIIONS DEL BIENNI 2014-2015 AL CONVENT DE CAPUTXINS DE FIGUERES (ALT EM- PORDÀ): LA CRIPTA I EL CLAUSTRE Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	589
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL CARRER VILANOVA 8-10 DE MONELLS (CRUÏLLES, MONELLS I SANT SADURNÍ DE L'HEURA, BAIX EMPORDÀ) Anna VARGAS COLL, Jordi MERINO SERRA	595
ESTUDI ARQUEOLÒGIC DE L'IMMOBLE UBICAT A LA PLAÇA DEL CONVENT, 3 (BREDÀ, LA SELVA) Maribel FUERTES AVELLANEDA	601
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL TURÓ DE LES FORQUES Jordi POU i RUBIO	605
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A LA CASAMATA OEST DEL BALUARD DE SANT ANDREU DE LA CIU- TADILLA DE ROSES, 2015 Almudena GARCÍA ORDÓÑEZ	609
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA A LA CORTINA SE DEL CASTELL DE SANT FERRAN (FIGUERES, ALT EMPORDÀ) Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	613
CONSTRUCCIÓ D'UNA RASA ALS CARRERS DE COVADONGA I DE CERVANTES DEL CASTELL DE SANT FERRAN DE FIGUERES Joan Manel ALFARO GIL	621
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A LES NAUS POLIVALENTS DEL CASTELL D'HOSTALRIC (HOSTAL- RIC - LA SELVA) Anna BORDAS TISSIER	625
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA PREVENTIVA I SEGUIMENT DE LES OBRES DE PAVIMENTACIÓ DEL CARRER DE SANT JOSEP DE SANT ESTEVE D'EN BAS Enric MARTÍ GINABREDA	629
EL FORN DEL CARRER JOAN MARAGALL, 1 (GIRONA, EL GIRONÈS) Maribel FUERTES AVELLANEDA, Josep FRIGOLA TRIOLA, DOLORS CODINA REINA	633
EL REFUGI DE LA PLAÇA DEL GRA (FIGUERES, ALT EMPORDÀ) Anna Maria PUIG GRIESSENBERGER	637
LA CREU DE MILLÀS (MADREMANYA, GIRONÈS) Joan LLINÀS POL	641

ESTUDI D'IMPACTE SOBRE EL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC I HISTÒRICO - CULTURAL DEL "PROJEC- TE DE NOU TRAÇAT DE LA CARRETERA N-260 ENTRE OLOT I L'ENLLAÇ AMB LA CARRETERA C-38" Conxita FERRER ALVAREZ, Francesc ANTEQUERA DEVESA	645
ESTUDI D'IMPACTE SOBRE EL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC I HISTÒRICO-CULTURAL DEL "PROJEC- TE DE NOU TRAÇAT DE LA CARRETERA N-260 ENTRE OLOT I L'ENLLAÇ AMB LA CARRETERA C-38 (ZONES DE PRÉSTECs)" Conxita FERRER ALVAREZ, Vanesa CAMARASA PEDRAZA	649

EL CASTELLOT DE BOLVIR (LA Cerdanya): LES INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES DE 2014 I 2015

Jordi MORERA CAMPRUBÍ *, Joan OLLER GUZMÁN *, Oriol MERCADAL FERNÁNDEZ **, Oriol OLESTI VILA ***

INTRODUCCIÓ

En el present article exposarem els treballs arqueològics efectuats durant els anys 2014 i 2015 al jaciment del Castellot de Bolvir (Cerdanya), i també farem un breu incís en la inauguració de l'Espai Ceretània, un centre d'interpretació del jaciment i de la comarca en època antiga que fou inaugurat el gener de 2015¹. Tal com venim fent en les darreres jornades, tan sols ens limitarem a l'explicació dels treballs realitzats i a les conclusions que es deriven dels mateixos, pel que fa a les dues darreres campanyes d'excavació. Així doncs, entenem que l'explicació de la descoberta del jaciment, la seva contextualització (geogràfica, geològica, etc.), les dades històriques i arqueològiques que hi fan referència, així com tot el procés d'excavació, des de l'any 1991 en que s'iniciaren els primers treballs fins a l'actualitat, ja han estat exposats en anteriors treballs. A més, tota aquesta informació també es pot consultar en la bibliografia del propi jaciment.

La intervenció al Castellot de Bolvir en els anys 2014 i 2015, i tal com venia succeint des de l'any 2007, ha tingut una motivació bicèfala. D'una banda, un primer impuls ha estat gràcies al consistori municipal, el qual tenia la voluntat d'inaugurar l'Espai Ceretània en aquell període legislatiu, i per tant posà tots els seus esforços a tal efecte. Així, les excavacions arqueològiques, imprescindibles per entendre la idiosincràsia de l'equipament i per tal de dotar de dinamisme el seu discurs, es van veure mediatitzades per la construcció. Tot i així, i com dèiem, la voluntat del govern municipal no finalitzava amb el centre d'interpretació, sinó que creia fermament que aquest era només un punt de partida per continuar amb els treballs de recerca al Castellot. Però és més, la construcció de l'Espai Ceretània va anar de la mà de la museïtzació de les restes del jaciment arqueològic, amb la finalitat que es poguessin inaugurar els dos conjuntament. Així, la realització de plafons, passeres o plataformes, va

comportar excavacions puntuals en el jaciment. I d'altra banda, l'excavació arqueològica al Castellot s'inscriu dins el Projecte Integral de Recerca "Paisatge i Territori a la Cerdanya Antiga (PATCA)" pel període 2014-2017, dirigit pel professor Oriol Olesti, en el qual es pretén aprofundir en l'estudi del poblament ceretà de la comarca. Dins aquest programa marc, el jaciment del Castellot de Bolvir esdevenia un enclavament de primer ordre per entendre les dinàmiques culturals que se succeïen en les fases ibèriques i republicanes.

Han estat tots aquests interessos els que han motivat que es continués excavant al jaciment. Com ja venia essent habitual en els darrers anys, les intervencions arqueològiques han estat dirigides pel professor Oriol Olesti, i coordinades conjuntament amb Oriol Mercadal, arqueòleg i director del Museu Cerdà. El treball de camp ha estat realitzat sota la direcció dels arqueòlegs Jordi Morera i Joan Oller, tots ells membres del projecte PATCA. Finalment, les intervencions han comptat amb els recursos humans, materials i tècnics de l'empresa Catarqueòlegs SL.

LA INTERVENCIÓ DE 2014²

En el 2014 es van realitzar quatre intervencions entre el 6 de juliol i el 31 de desembre. D'aquestes, la primera consistia en una campanya preventiva; les dues següents s'inclouen en el marc del projecte PATCA; i finalment la darrera tornava a ser una actuació preventiva de seguiment arqueològic. Les intervencions van comptar amb l'ajuda d'un contingent d'una quarantena d'estudiants i llicenciats provinents dels graus d'Arqueologia i Història de la UAB, la Universitat de Barcelona i Salamanca, els quals en diferents setmanes van estar participant i col·laborant amb les tasques arqueològiques. Finalment, l'equip humà del treball de camp es completà amb la pre-

* Professor associat de la UAB i membre de l'empresa Catarqueòlegs SL

** Arqueòleg i Director del Museu Cerdà

*** Professor titular de la UAB i Investigador Principal del projecte PATCA

Figura 1. Planta del jaciment amb les zones intervingudes durant el 2014.

122

sència de tres restauradores, les quals s'encarregaren de consolidar *in situ* totes aquelles peces i materials que així ho requerien.

De forma general, podem dir que els treballs se centraren en tres sectors del jaciment: el sector al nord de l'Edifici IV, a la banda de ponent del jaciment; la zona central, on s'ha actuat en uns punts molt concrets; i finalment als àmbits de llevant de l'àrea d'intervenció descoberts en la campanya anterior i que restaven a mig excavar.

Pel que fa al sector de ponent, i més concretament la zona de l'Edifici IV, fins al 2013 s'havia pogut documentar exhaustivament les tres estances que conformaven el recinte. Així mateix, també havia quedat palès que aquell edifici republicà semblava tenir continuïtat vers la part septentrional. D'aquesta manera, no estàvem davant un edifici tripartit, sinó que consistia en un gran edifici de com a mínim dos cossos, un dels quals dividit en tres habitacions³. La presència de tot un seguit de forats de pal més enllà del suposat mur de tancament nord, ue 829, però sobretot la constatació que el mur lateral de l'edifici, ue 879, semblava tenir continuïtat més enllà de l'àrea d'excavació, també en direcció nord, així ho semblaven indicar. Per aquests motius, i amb l'objectiu de documentar definitivament tota la superfície de l'Edifici IV es va obrir un calaix rectangular a la part nord de l'Edifici, extraient tota la capa vegetal d'un gran rectangle de 6.9m d'ampla-

da per 14.8m de llargada, el que conformava una àrea propera als 98m². Les diferents campanyes d'intervenció van poder esgotar l'estratigrafia antròpica d'aquest nou sector, exceptuant quatre sitges localitzades, les quals no es van poder documentar i foren excavadades en la campanya de 2015.

La característica més destacable en aquest sector era la poca potència arqueològica conservada. Així, en la majoria de llocs només treure la capa vegetal més superficial ja apareixia el substrat geològic, a una fondària no superior als 30cm. Conseqüentment, tan sols restaven conservats aquells elements que tallaven el subsòl, havent-se ja perdut absolutament quasi totes les estructures a una cota superior. Només se'n conservaven algunes, inconexes, i d'època medieval. Una era el mur 903, ubicat de forma paral·lela al 839, també medieval al que s'hi separava uns 3.25m. Consistia en una estructura orientada E-O, de la que es van poder documentar 3.75m de llargada (amagant-se per sota la zona no rebaixada) i que tenia una amplada de 70-75cm.

A la part central es va identificar un espai de porta d'un metre d'amplada que tenia una solera de lloses de pissarra com a marxapeu. Pel cap més occidental, el mur anava perdent potència fins arribar a desaparèixer. Tanmateix, just en aquell punt es va localitzar una rasa orientada perpendicularment al mur 903, i que iniciava el seu

Figura 2. Vista general de la zona de ponent després de l'excavació.

recorregut vers la part nord, ue 926. Tenia una llargada total de 6.35m, una amplada propera als 90cm, i una fondària que no excedia els 15cm. La rasa 926 tallava tota l'estratigrafia que pogués existir en la franja estudiada. Per la seva disposició, característiques, i relacions físiques amb els altres estrats pensem que podria tractar-se de la rasa d'espoli del mur que s'uniria amb el 903 pel lateral. Si fos així, ambdues estructures haurien pogut formar una finca d'hàbitat, a la qual s'hi accediria per la part meridional a través de la porta 941. Talment, també podria estar indicant l'existència d'un espai comú, tipus vial de circulació, entre els murs 839 i 903, que tindria una projecció en sentit E-O.

Un altre element medieval corresponia a les restes d'un mur, ue 912, del que només es conserva una llargada de 1.1m, i que presentava estratigrafia antiga dessota. L'orientació amb el que es disposava, tot i les reserves que s'han de tenir per la poca conservació, podria estar indicant una compartimentació interna en l'habitació que formaria el mur 903 i l'eventual mur espoliat amb la rasa 926. I finalment, l'últim element significatiu localitzat en aquella zona fou una gran àrea de terra rubefactada, ue 925. Consistia en una estesa més o menys circular en el terreny geològic d'un nivell recremat de 5cm de fondària màxima, amb tonalitats de vermell intens, que ocupava un diàmetre proper als 2m. No tenim cap més altre element per valoritzar l'estructura, però és evident que hauria consistit en un punt de foc i combustió, tal vegada algun tipus de forn, el qual s'hauria de relacionar amb un hàbitat els límits del qual ens han desaparegut totalment.

En quan a la Zona Central, la intervenció consistí en la completa excavació arqueològica de la zona més al sud-oest del pati de l'Edifici II. Efectivament, en la campanya de 2013 no es va poder finalitzar l'actuació en aquell sector, deixant sense excavar un gran retall, ue 888, i un

altre de més petit, ue 859. En aquest darrer cas vam poder definir clarament que es tractava d'un petit forn domèstic, segurament vinculat a la producció metal·lúrgica. Així, pensem que es pot relacionar aquest forn amb el retall 660, localitzat a l'estança principal de l'Àmbit X en campanyes anteriors. Aquell també era un retall de planta semicircular, d'uns 20cm de fondària màxima, que s'ubicava tocant la paret mitgera 511. Estava completament reblert de cendres i carbons i també es podia interpretar com un forn que hauria funcionat en la primera fase del jaciment. En confirmar-se aquest extrem ens trobaríem davant la presència de dos fornets domèstics en una mateixa finca, un dels quals probablement destinat a l'elaboració d'objectes metàl·lics, que se sumaria al fet de no trobar-se'n cap més a les finques restants en la fase ceretana. Per tant, és plausible pensar que l'Àmbit X tindria una certa especialització productiva en les tasques metal·lúrgiques, que davant l'absència d'elements similars en les altres finques, cal entendre d'abast comunitari.

I d'altra banda, el retall 888, de tendència semicircular, i que només es va poder documentar parcialment, ja que el retall s'endinsava per sota els murs 885 i 857, i la seva excavació hauria provocat el col·lapse d'ambdós. Presentava unes parets verticals, amb una fondària mínima de 1.5m. El rebliment consistia en grans paquets de blocs de pedra sorrenca i terres estèrils, semblant a restes de terreny geològic com si aquestes haguessin estat un altre cop abocades. Els materials ceràmics recuperats eren força minsos en relació al volum de terra exhumat, ja que sumaven uns pocs fragments tots ells fets a mà. Els més destacats eren dues peces amb decoració geomètrica a l'exterior, la qual es podria assimilar a l'anomenada decoració mailhaciana del bronze final IIIb i primer ferro (segles IX-VII aC). Aquests motius decoratius també han estat localitzats a les excavacions de Llo 1, al jaciment de Lo Lladre de Llo (CAMPMAJÓ 2013, 22), també en els nivells corresponents al bronze final IIIb. Per tant, semblaria que ens trobaríem amb una estructura que hauríem de situar en els segles IX-VII aC i en qualsevol cas, anterior a la fundació del poblat ceretà⁴.

Desconeixem la naturalesa d'aquest retall i tampoc sabem quina finalitat tenia. Tal vegada es tractava d'una sitja seccionada en fer-se l'Àmbit X?, o potser era un forat d'extracció d'argiles i material constructiu? O un retall que ens pot indicar algun tipus de ritus fundacional? En qualsevol cas, era indubtable que es tracta d'una estructura anterior al bastiment dels murs 857 i 885, i que la datació relativa dels materials ceràmics ens retrotrau a una cronologia del bronze final IIIb o del primer ferro. Ara bé, el dubte està en saber quin tipus d'ocupació hi havia en aquell moment. Es tracta d'una sitja que formava part

d'un poblat del qual no n'hem observat les traces? Fou una ocupació puntual i secundària amb dependència a un poblat ubicat als contraforts cerdans? Podem inferir una producció excedentària de la plana cerdana en aquell període? Aquestes i moltes preguntes més només podran ser respostes mitjançant els futurs treballs arqueològics.

I finalment, l'última zona on s'intervingué fou al sector de llevant, en les tres estances medievals intramurals localitzades en la campanya del 2013, els Àmbits L, M i N. Aquestes eren les tres habitacions que havien quedat ben definides i delimitades, i en definitiva fàcilment interpretables, a diferència de l'espai existent entre els Àmbits M i N, que semblava correspondre a una zona exterior de les finques. En no tenir els límits d'aquesta zona prou clars, vam preferir deixar la intervenció per a futures campanyes.

La característica comuna de les intervencions en les tres estances fou que es van poder documentar els nivells de circulació medievals de cadascuna i per tant, obtenir l'estratigrafia completa per a aquell període històric. Ara bé, en alguns casos, els fermes ja cobrien directament el subsòl geològic, mentre que en d'altres es localitzava l'estratigrafia i retícula murària de les fases ceretana i republicana. Els nivells del període antic no van poder ser excavats per manca de temps. Així, a les tres estances van quedar nivells estratigràfics per documentar.

Pel que fa al cos estructural, totes tenien la porta d'entrada a ponent, consistent en una obertura d'entre 1 i 1.2m d'amplada, emmarcat per un marxapeu de lloses planes. I també en totes es van localitzar petits armariets encastats en les parets laterals.

En l'Àmbit L s'observà que hi havia hagut un incendi just abans del seu abandonament, ja que es localitzava un nivell de cendres immediatament per sobre del nivell de circulació, ue 2005. També, associades al nivell d'ús es van identificar dues estructures. El primer era una estructura complexa i unitària, ue 2039, de planta semicircular i adossada a la paret de ponent de l'àmbit, ue 2009. Estava formada per un seguit de lloses de mida mitjana col·locades horitzontalment. És probable que hagués estat delimitada per una filera de pedres de mida mitjana, conservada desigualment. Efectivament, tota l'estructura també estava coberta per un paquet desigual de cendres, individualitzat en la ue 2048, que no excedia els 5cm de potència. És de destacar que s'hi va localitzar *in situ* una olla ceràmica amb una mica d'abocador que tanmateix havia estat aprofitada. Al recipient se li havia extret la nansa que originalment l'hauria pogut sospesar, i se li havia escapat el fons, de tal manera que quedava

com un petit cilindre un mica globular. Pensem que podria tractar-se d'una olla que hauria acabat esdevenint una mena de braser.

Creiem que una construcció d'aquestes característiques, amb els elements ceràmics, de combustió i rubefacció esmentats, ha de tractar-se d'un fogar de grans dimensions, o més aviat d'una gran producció. I en aquest sentit, volem ser més explícits. Creiem que podria tractar-se d'una cuina domèstica. Ara bé, també és cert que una estructura com la ue 2039 no ha estat documentada fins ara al Castellot en la seva fase medieval. Tenint en compte el gran nombre de finques individualitzades fins el present, en les que en quasi totes elles s'ha documentat la presència d'una llar de foc cantonera, que també mantindria funcions culinàries, és evident que la cuina de l'Àmbit L proposada hauria de tenir un abast totalment diferent. En aquest sentit, i a falta de la definitiva excavació dels àmbits annexes, pensem que podria tractar-se de l'espai de cocció d'una finca de grans proporcions, clarament rellevant dins del Castellot, o bé d'una cuina amb una producció de tipus comunitària, o si més no, suprafamiliar. Nosaltres ens decanem per la primera opció.

Un altre element significatiu amb el que es relacionava el paviment 2055 era la canalització 2007, a la qual cobria quasi completament. Ubicada a l'extrem septentrional de l'estança, just a costat de l'entrada, discorria paral·lela-

Figura 3. Vista general dels àmbits medievals documentats a llevant.

ment al mur 2003. Consistia en una estructura formada per dues fileres de lloses i còdols encastats verticalment al terreny natural, col·locades paral·lelament entre elles i separades uns 25cm, que anaven definint les parets de la canal. L'estructura estava coberta amb una successió de lloses de pissarra. La canalització 2007 s'inicia en una obertura que travessava el mur de façana 2003 i que indicava que l'origen de la mateixa calia buscar-lo més enllà del mateix Àmbit L, a la zona que encara està pendent d'excavació. A l'altre cap, la canal menava a una obertura construïda a la muralla 495 i que possibilitava el desguàs de les aigües a l'exterior⁵. Efectivament, l'obertura en la muralla era totalment solidària i coetània a la muralla 495 i per tant, s'havia executat en el moment de la seva construcció, del que s'infereix una concepció preconcebuda i una planificació unitària del vilatge, executant-se sincrònicament i de manera conjunta. Amb tot això, sembla evident que l'Àmbit L s'ha de relacionar amb un espai existent a la seva part occidental, ja sigui una altra estança o àmbit d'avantsala.

En l'Àmbit M, el nivell de circulació 2032 es relacionava amb dos elements prou interessants. El primer era una llar de foc cantonera, ue 2044, ubicada a l'angle sud-oest de l'estança. Estava delimitada per tres grans lloses col·locades verticalment que definien una estructura quadrangular de 60 per 50cm. Just al voltant de la llar i per sobre del paviment 2032 s'observava un petit gruix de cendres, inferior als 2cm, que ràpidament es convertia en una pel·lícula cendrosa i que podien correspondre a les restes de l'última fogaina realitzada.

Un segon element s'ubicava molt a prop de la llar 2044. Es tractava d'una estructura circular, ue 2040, formada per una llosa de pissarra col·locada horitzontalment i encastada en el terreny, la qual quedava envoltada per un seguit de pedres petites, que la falquen i al mateix temps delimiten, formant un semicercle al voltant de la llosa. Just a sobre la llosa també es localitzava una pàtina engruixida de cendres, que en un radi molt petit, també es dispersaven més enllà de l'estructura. Tenint en compte que és difícil pensar en dos elements de cocció i punts de calor ubicats tan a prop l'un de l'altre, pensem que haurien de tenir funcionalitats diferents. I així veiem probable que l'element 2040 pugui tractar-se d'un braseret.

És de destacar que al voltant de la llar 2044 i del braseret 2040 es van localitzar diferents olles ceràmiques, i un esperó de ferro, que indubtablement vinculen l'estança a un cavaller, o si més no a l'existència d'un cavall. Amb tot, és evident que comptem amb una

habitació d'usos domèstics, on la llar de foc i l'hipotètic braseret denoten unes funcionalitats relacionades amb les tasques familiars (repòs, cuina, àpats,...).

A banda de la funcionalitat directa de cadascun dels espais, volem aquí fer esment de la possibilitat que ambdós estances formin part d'un mateix conjunt i de les repercussions que aquesta tesi podria tenir. Veiem molt probable que els Àmbits L i M formin part d'una casa complexa de majors dimensions (tal com succeïa amb els Àmbits A, B i C de la zona de ponent), amb un mínim de quatre estances, en la qual s'haurien diferenciat i especialitzat les funcions de cadascuna. En una d'elles (l'àmbit L) es realitzarien funcions de producció culinària, i una altra (àmbit M) esdevindria el lloc de repòs, de comunió i consum de la unitat familiar. I en aquest cas, sembla obvi pensar en una estructura de rellevància dins del vilatge i en un paper significatiu dels seus habitants dins de la comunitat. En aquest sentit, la troballa d'un estrep, ens pot fer pensar en la presència d'un cavaller, o en terminologia medieval, d'un *milites*. De totes maneres, és evident que aquestes hipòtesis s'hauran de confirmar amb l'excavació d'aquests espais davanters i que a hores d'ara no són res més que això, simples hipòtesis de treball.

I pel que fa a l'Àmbit N, és de destacar la total absència de llar de foc, i de cap altra estructura constructiva i utilitària, com podrien ser els bancs correguts, armaris, obradors, o algun altre dels elements que s'han trobat en d'altres àmbits. Així, l'habitació es mostra com un espai diàfan que indubtablement ha d'estar relacionat amb l'estança d'avantsala, amb un funcionalitat que a hores d'ara és del tot incerta. Possiblement, l'excavació arqueològica de l'habitació precedent oferirà alguna llum al respecte.

LA INTERVENCIÓ DE 2015⁶

Les intervencions en el 2015 es realitzaren entre el 22 de juny i el 23 d'agost. D'aquestes, la primera consistia en una campanya preventiva; la segona s'incloïa en el marc d'un projecte PATCA; i finalment la darrera consistí fonamentalment en la consolidació de les restes arqueològiques. Les intervencions també comptaren amb l'ajuda d'un contingent d'una cinquantena d'estudiants i llicenciats provinents dels graus d'Arqueologia i Història de la UAB, però també de la Universitat de Barcelona, Salamanca, la Sorbonne de París, i la Universitat d'Alger, els quals en diferents setmanes van estar participant i col·laborant amb les tasques arqueològiques. Finalment, l'equip humà del treball de camp es completà amb la presència de dues restauradores, les quals s'encarregaren de consolidar *in situ* totes aquelles peces i materials que

Figura 4. Planta del jaciment amb les zones intervingudes durant el 2014.

126

així ho requerien, dos medievalistes, Adrià Cubo i Xavi Gonzalo, doctorands a la UAB i a l'ICAC respectivament, i una carpòloga, Anna Barberà, també doctorand a la UAB de l'equip de la doctora Raquel Piqué.

De forma general es pot dir que els treballs es van centrar en dos sectors del jaciment: d'una banda, el sector nord de l'Àmbit L-M, on s'obrí una gran franja d'excavació; i d'altra banda, a la part nord de l'Edifici III, a la part central del jaciment. Aquestes dues actuacions estaven marcades per la presència del circuit de visitants i de la museïtzació realitzada l'any anterior. Així, moltes de les zones pendents d'excavació estaven afectades per la presència de passeres o panells informatius, i per aquella campanya es preferí obrir noves zones d'intervenció i no afectar el circuit del jaciment⁷.

Pel que fa a la zona de llevant, s'obrí una gran franja rectangular a la part nord dels Àmbit L-M. Amb unes dimensions de 22.4m de llargada per 12.3m d'amplada, la nova superfície d'actuació unia la zona sud-est del jaciment, en bona part ja coneguda i excavada, amb el Sondeig 1000, realitzat l'any 2007 al voral del jaciment. El més destacat d'aquesta nova àrea d'intervenció fou la continuació de la localització de la muralla medieval, ue 495, delimitant el jaciment a nivell perimetral i amb una orientació N-S en

aquell sector. Concretament, hem incorporat 22,9 metres lineals a la muralla ja descoberta. L'estructura manté les mateixes característiques constructives que en els trams anteriors. Tal com succeïa en la traçada ja documentada, en aquest cas no s'observen reparacions, afegitons, o espais de porta que puguin fer pensar en diferents moments constructius, en reparacions, o en subdivisions de la mateixa. Finalment, cal fer notar que per la part externa no es conservava estratigrafia de significació arqueològica. El fet és que en aquell sector el pendent es va fent cada cop més pronunciat, provocant que per sota dels nivells vegetals i més superficials ja aparegués el substrat geològic.

Pel que fa a la part interna de la muralla, vam poder definir dues estances concatenades però que de manera apriorística vam diferenciar en dos àmbits. Com la gran majoria d'estances medievals de jaciment, són fetes a partir de murs que presenten uns paraments en *opus spicatum*. El primer, Àmbit Q, és una habitació rectangular de 8,60 metres de llargada per 4,85 metres d'amplada, que s'adossa a la muralla, i que presenta la porta d'entrada a la banda oposada, ue 2105. També hi trobem un armari encastrat en una de les cantonades. En aquest cas vam poder documentar dos nivells de circulació, el que suposava dues fases d'ocupació diferents. Això era significatiu ja que per primer cop s'havia pogut veure una

Figura 5. Detall de l'Àmbit Q.

successió urbanística en les estructures que fes pensar en reparacions i refeccions en el poblat fortificat. El nivell d'ús superior, ue 2113 estava associat a una llar de foc cantonera, ue 2114. El segon, ue 2122, en canvi, anava associat a una claveguera de les mateixes característiques que la que s'havia documentat a l'Àmbit L, ue 2123. Tal com passava amb la localitzada a l'Àmbit L, s'evidencia que aquesta canal s'iniciava en una altra estança o a la part exterior dels àmbits, ja que partia d'una obertura en la paret de façana, i per l'altre extrem, s'endinsava en la muralla medieval, i de forma obliqua anava a buscar el canal 2007 de l'Àmbit L. La unió entre ambdós es produïa al cor mateix de la muralla medieval. També en aquest cas es constata que la seva execució ja es va planificar en el moment de concebre l'assentament i el clos murat del mateix.

Està clar que en l'assentament medieval del Castellot hi ha una evident voluntat de gestió de l'aigua. A data d'avui desconeixem si està vinculat amb algun tipus d'activitat que genera aigües residuals, o si d'una manera més prosaica, respon tan sols a l'interès per desguassar les aigües pluvials de l'interior. Esperem que les properes excavacions puguin determinar el particular de la qüestió.

A l'exterior de l'Àmbit Q, es documentà una segona estança medieval, l'Àmbit R. Cal advertir però, que l'habitació no es va poder delimitar completament ja que es perllongava per sota d'una de les passeres del circuit museístic del jaciment, restant per excavar la franja més meridional de la mateixa. Així doncs, es va poder documentar un calaix de 5.4 metres d'amplada i 6.55 de llargada.

Els treballs realitzats aquí ens han permès seguir avançant en una de les hipòtesis que contemplàvem per l'arquitectura i l'estructuració del vilatge medieval. En aquest sentit, hem pogut documentar una habitació adossada a l'exterior de l'àmbit Q, el que ens corrobora que les finques excavades darrerament al sector de llevant i adossades a la muralla medieval, s'articulen en diversos

àmbits, conformant possiblement cases complexes de diferents espais.

Vam poder identificar tres murs de tancament de l'Àmbit R. No obstant això, el de tramuntana estava desmuntat parcialment, fet que evidenciava una evolució estructural de l'estança. A l'interior també es localitzaren dos nivells de circulació. El primer, 2119, s'havia de relacionar amb el 2113 de l'Àmbit Q, i s'estenia per tota l'habitació. El segon, era una pàtina cendrosa que cobria el ferm geològic. Aquest es relacionava amb un nou mitjaner, ue 2132, i una nova llar de foc, ue, 2133, ambdues estructures amortitzades en fer-se el paviment 2119.

Així doncs, i a falta d'acabar l'excavació de l'Àmbit Q, pensem que en un primer moment, la llar de foc estaria ubicada en la primera de les estances, compartimentada amb una paret, mentre que a l'altra hi hauria el desguàs amb la canalera, i posteriorment, la llar de foc se situaria a l'habitació posterior.

Quant a la part central del jaciment, a darrera de l'Edifici III també s'obrí un gran calaix de planta més quadrangular, d'11.25m de llargada per 10.45m d'amplada. L'objectiu de l'actuació en aquest sector era el de verificar la presència d'estructures justament a la zona central del jaciment. L'extracció dels nivells més vegetals i superficials va permetre localitzar la presència d'una retícula d'estructures murades. Totes elles tan sols es conservaven a l'alçada de l'última filada i presentaven uns gruixos d'entre 75 i 80 cm.

La xarxa d'estructures semblava definir dues estances, Àmbit S i T, de cronologia medieval a tenor dels materials ceràmics associats. Tanmateix, la poca potència conservada féu que no poguéssim localitzar els nivells de circulació i que la seqüència estratigràfica estigués molt arrasada. Altrament, en aquest espai es van localitzar algunes sitges d'època antiga que no es varen poder excavar.

CONCLUSIONS

L'estudi arqueològic de les campanyes 2014 i 2015 ha permès continuar els treballs de recerca que s'havien realitzat fins llavors. L'actuació, analitzada d'una manera integral i sumant totes les intervencions, ha permès completar algunes de les hipòtesis de treball que s'havien plantejat fins a la darrera campanya. En algunes contrastant, en d'altres millorant i ampliant, les dades obtingudes permeten tenir una visió més encertada de les poblacions que habitaren el jaciment en les fases antigues i medieval. Talment, i potser en un sentit més rellevant, les inter-

vencions han permès documentar una nova fase d'ocupació, anterior al bastiment de l'*oppidum*, i han aportat un coneixement molt més aprofundit de la fase medieval. Efectivament, fins ara aquesta se'n presentava uniforme i homogènia, realitzada i planificada unitàriament, i sense cap canvi a nivell urbanístic, el que feia pensar en un ràpid abandonament. Amb les recents troballes, hem comprovat com en algun cas sí s'efectuen reparacions i refetes urbanístiques, les quals ens assenyalen dos moments d'utilització de l'espai, ni que sigui de forma puntual.

Horitzó de l'edat del bronze final (segles IX-V aC)

Aquesta nova fase d'ocupació ha quedat definida per la localització del retall 888, el qual estratigràficament resulta ser anterior a les cases ceretanes. Per tant, i en termes relatius, correspondria a una cronologia *ante quem* de principis de segle IV aC. Així mateix, dels materials ceràmics recuperats als nivells de reblliment es van localitzar dos fragments amb decoració mailhaciana, típica del bronze final IIIb, el que ens fa pensar en una ocupació dels segles IX-VII aC. Però finalment, una datació radio-carbònica ens ha ofert una data de segles IV-III aC. Amb tot això, hem de concloure que el retall s'hauria amortitzat al segle IV aC. Ara bé, independentment de la datació final de l'estructura, la presència dels materials ens determina la presència humana al Castellot en les centúries anteriors. I no només comptem amb aquests dos bocins, ja que també en les campanyes del 2014 s'han recuperat en estrats d'època medieval alguns fragments ceràmics amb decoracions plenament de l'edat del bronze. Sens dubte, és un material ceràmic en deposició secundària, remogut en fer les construccions medievals i localitzat en els nivells d'abandonament, però que originalment provindria del mateix jaciment. Les decoracions corresponen a incisions en forma d'espina de peix i al doble cordó amb impressions digitals. Aquestes són algunes de les decoracions típiques de l'anomenada "decoració cerdana", definitivament consolidada a la Cerdanya en el bronze final IIIb (CAMPMAJÓ, 2013).

La presència d'aquests fragments ens infereix una ocupació entre els segles IX i V aC al Castellot de Bolvir, les característiques de la qual ens són fins al moment totalment desconegudes. En cas que el retall 888 correspongués a aquelles centúries, i tenint en compte que una de les possibles interpretacions és que es tracti d'una sitja amb el bocatge escapçat, podríem pensar que una de les funcions de l'hàbitat seria la d'estoc dels excedents agrícoles, del que es podria deduir una ocupació sedentària vinculada a l'explotació de la plana.

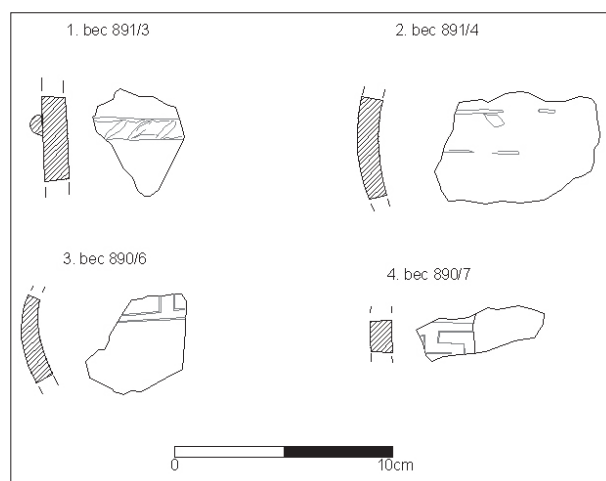

Figura 6. Ceràmiques recuperades del retall 888.

En qualsevol cas, és evident que aquesta nova fase d'ocupació s'ha de vincular amb els jaciments localitzats i documentats bàsicament a la Cerdanya francesa corresponents a aquest període: Lo Lladre de Llo, el Pic de Bena d'Enveig, el Pla de la Creu de Bolquera, Angostrina, El Veïnat de Dalt i L'Avellanosa de Targasona, Castellàs d'Odelló i el Pla del Menhir, als quals hi podríem afegir els materials d'aquest període recuperats del Puig de Llivia. A partir de l'estudi d'aquests llocs s'ha pogut plantejar una hipòtesi del model de poblament i d'ocupació del territori.

Horitzó medieval (segles X-XII)

De la fase medieval també tenim les dades qualitativament més significatives, ja que ens aporten una millora substancial del coneixement que tenim d'aquell període històric, sobretot pel que fa a la seva evolució.

D'una banda, hem pogut testimoniar la presència efectiva d'hàbitat a la part central del vilatge fortificat. Aquesta era una dada que ja intuïem, sobretot a partir de les estructures de la zona de ponent, però que tanmateix presentaven un grau d'arrasament molt elevat, amb les estructures inconnexes i de conservació molt precària. En aquest cas, hem localitzat els Àmbits P, S i T just a la part posterior del barri meridional que, si bé presenten també un fort arrasament, ens testimonien l'ocupació d'aquell sector.

Encara que la pauperitat dels elements conservats no ens ajudin a explicar la funcionalitat de cadascun, sí que la disposició i ocupació dels espais ens mostren com podia haver estat l'urbanisme. Aquest, sobretot al centre de la corona de cases que hi hauria al perímetre, no se'n mostra amb una gran racionalitat i ortogonalitat, sinó que més aviat sembla com si s'hagués anat construint amb

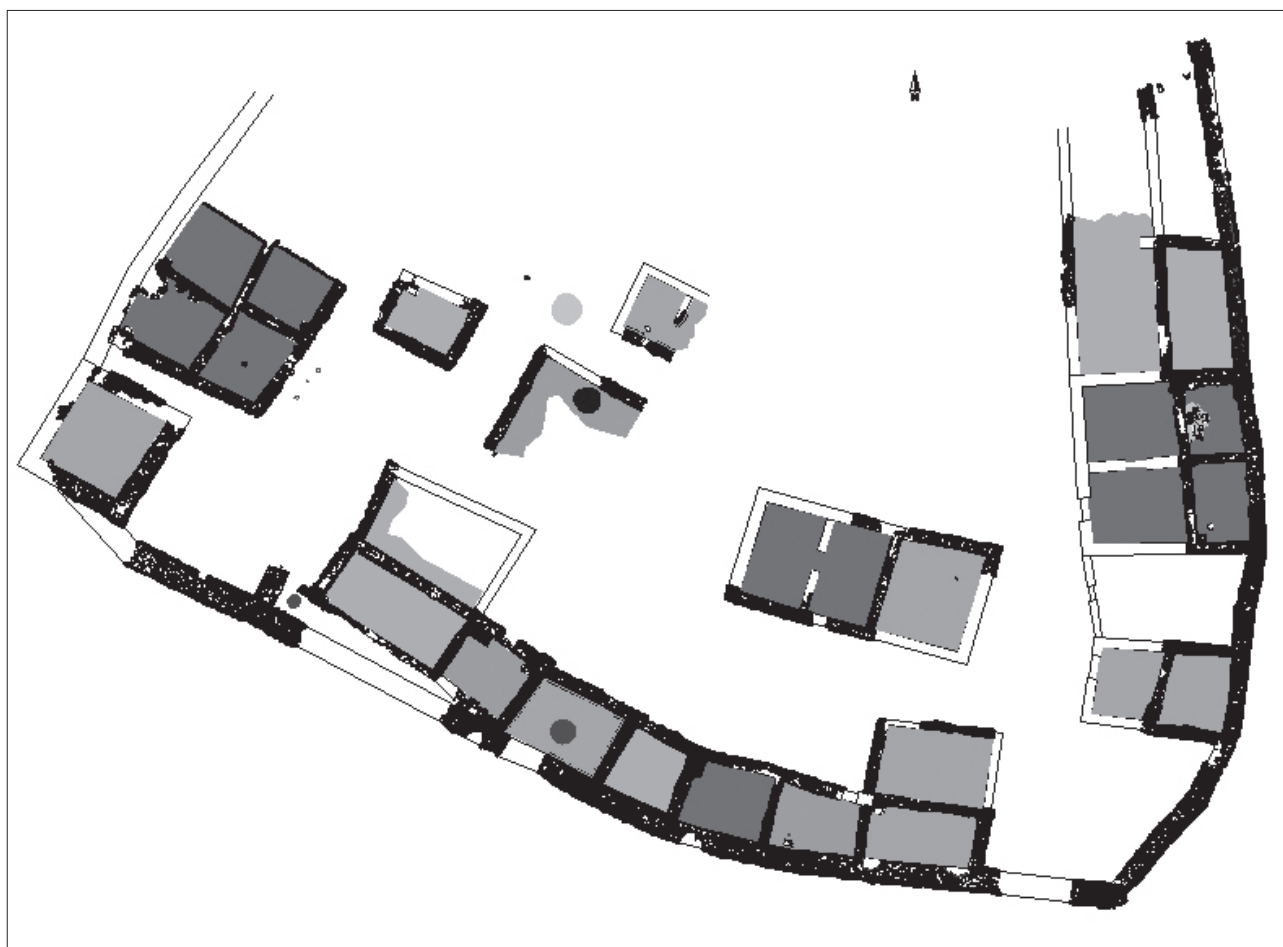

Figura 7. Estructures d'època medieval i hipòtesis de continuïtat del jaciment.

la voluntat "d'ocupar" l'espai central, però no de definir uns vials o places prefixats. D'aquesta manera, no ens trobem amb façanes de carrers, sinó amb una casa aquí i una allà, que més o menys omplen la superfície interior. És evident que encara estem en una fase molt primigènia del coneixement urbanístic de la part central, i que aquestes hipòtesis s'han de posar amb la màxima cautela, però tanmateix la distribució de les plantes és el que ens sembla indicar.

D'altra banda, l'excavació i documentació dels Àmbits Q i R ha permès documentar per primer cop una reforma en aquesta fase medieval. Efectivament, veiem com una primera finca amb una canal de desguàs que la travessa, de varies habitacions amb funcionalitat diferenciada per a cadascuna a tenor de la presència o absència de la llar de foc, en un cert moment és totalment reformada. De fet, s'anul·len i inutilitzen algunes parets, modificant-se les dimensions dels espais a la zona de l'avantsala, i ampliant-se la superfície sobretot per la part nord, i es canvien les funcionalitats de les antigues estances.

Tots aquests canvis ens estan mostrant una perduració del vilatge en el temps potser una mica més àmplia del

que fins ara es semblava desprendre. Amb això, no estem canviant la cronologia d'ocupació en aquesta fase, però sí que s'argumenta millor una cronologia del poblat entre finals de segle X/principis de segle XI, i una abandonament a finals d'aquella centúria o a principis de la següent. Tot plegat doncs, perllongant-se per un període d'un centenar d'anys, durant els quals s'hauria anat ocupant el global de la superfície i també, refent algunes de les primeres finques, com seria el cas dels Àmbits Q i R.

També ens volem fer ressò de la presència d'unes noves cases complexes al Castellot. Els edificis que haurien conformat els Àmbits Q i R (en qualsevol de les seves fases) i els Àmbits L i M se sumen als que ja formaven els Àmbits A-B-C. A hores d'ara ja comptem amb tres edificis de quatre estances, amb una superfície interna superior als 100m², el que els fa certament excepcionals. En un d'ells es va recuperar el tauler de joc, en un altre un estrep i es va documentar l'especialització productiva dels espais. En el darrer també sembla que es podria donar una separació funcional de les habitacions. Per tant, tot d'elements i característiques que ens apropen a una clara jerarquia social, trets de distinció social del moment,

que tal vegada haguem de relacionar amb la figura de *milites* o de personatges similars.

L'ESPAI CERETÀNIA

L'Espai Ceretània és un centre de difusió del patrimoni arqueològic, sobretot a partir de les dades recuperades del jaciment del Castellot de Bolvir, on es pot trobar una interpretació històrica de l'Antiguitat Ceretana, però també dels orígens medievals de Bolvir. Fou inaugurat el 17 de gener de 2015 per part de l'alcalde de Bolvir, Sr. Bartomeu Baqué.

L'objectiu inicial d'aquest equipament és que fos assequible a tots els públics, acadèmics i profans, però també que tingués un caràcter intergeneracional, de tal manera que des dels més petits fins als més grans tinguessin el seu espai de gaudi a l'Espai Ceretània.

Perseguint aquest objectiu, el centre consta de diferents registres interpretatius i museogràfics per explicar el jaciment. Un primer element és un audiovisual introductori d'uns deu minuts de durada, que ens aporta una visió més general de la història de Cerdanya i del qual el visitant pot trobar al recinte. Seguidament, un segon audiovisual ens mostra la comarca d'una manera interactiva, amb tot d'imatges de llocs significatius a 360°, des d'on s'observen les característiques geogràfiques de la vall. Posteriorment, i d'una manera ordenada seguint les agulles del rellotge, quatre mòduls temàtics ens expliquen les diferents fases del Castellot de Bolvir. El primer, que correspondria a una presentació més general de l'Antiguitat ceretana, i els altres tres, que fan referència a la fase ibèrica, romana republicana i medieval del jaciment. A cada un d'aquests mòduls, alguns objectes recuperats mitjançant les campanyes d'excavació del jaciment són exposats per tal de complementar el discurs museològic. A la part central, una gran vitrina conté algunes peces rellevants de la col·lecció. Just al costat, també ocupant un lloc central, unes grans pantalles interactives permeten recórrer la història cerdana a través d'una línia del temps, on hi ha situades més de seixanta fites cronològiques de Bolvir i la comarca.

Finalment, hi ha dos elements més abans de sortir vers el jaciment per realitzar la visita. El primer és un espai de sensacions, en el qual mitjançant la vista i l'oïda podem copsar alguns dels sons i paisatges propis de Bolvir. I ja per acabar, un últim bloc explicatiu consisteix en un plafó en el qual s'explica el projecte d'investigació científica que ha donat com a resultat les troballes arqueològiques, així com de les metodologies emprades.

Figura 8. Imatge de l'interior de l'Espai Ceretània.

L'Espai Ceretània és un projecte endegat i finançat per l'Ajuntament de Bolvir, amb cofinançament del Fons FEDER de la CEE d'ajuda als municipis. La museïtzació tant de l'interior com del jaciment ha anat a càrrec de l'empresa Stoa, i de Wasabi Produccions SL pel que fa als audiovisuals. Els continguts i el discurs museològic són obra dels membres de l'equip d'investigació del Castellot de Bolvir, els quals signem el present article. Finalment, val a dir que el juny de 2015, l'Espai Ceretània es va convertir en Campus UAB, esdevenint un lloc de recerca vinculat a la pròpia Universitat.

BIBLIOGRAFIA

ALIAGA, S., ANDREU, R., MERCADAL, O., OLESTI, O. 1998, Territori i vies de comunicació a la Cerdanya en època romana, *XI Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, Comerç i vies de comunicació*, celebrat a Puigcerdà el 31 d'octubre i l'1 de novembre de 1997, Institut d'Estudis Ceretans, Puigcerdà, 261-279.

CAMPMAJÓ, P. 2010, *La transition Âge du Bronze–Âge du Fer en Cerdagne. Origines des influences*, Projet collectif de recherche 2011-2013, Treball inèdit.

CAMPMAJÓ, P. 2012a, *Rapport de fouille programmée. Eyne – site du Menhir* (juillet 2012), Treball inèdit.

CAMPMAJÓ, P. 2013, *Rapport de fouille programmée du site de Llo1* (année 2013), Treball inèdit.

CRESPO, C., MERCADAL, O., MORERA, J. 2009, *Memòria de les intervencions arqueològiques realitzades al Castellot de Bolvir (2006-2009)*, Lliurat al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

MORERA, J., OLLER, J. 2013, *Memòria de les intervencions arqueològiques realitzades al Castellot de Bolvir. Campanyes 2010*, Lliurada al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

MORERA, J., OLLER, J. 2014, *Memòria de les intervencions arqueològiques realitzades al Castellot de Bolvir. 2011-2013*, Lliurat al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya l'abril de 2014, Treball inèdit.

MORERA, J., OLLER, J. 2015, *Memòria de les intervencions arqueològiques realitzades al Castellot de Bolvir. 2014*, Lliurat al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya el febrer de 2015, Treball inèdit.

MORERA, J., OLLER, J. 2016, *Memòria de les intervencions arqueològiques realitzades al Castellot de Bolvir. 2015*, Lliurat al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya el febrer de 2016, Treball inèdit.

MORERA, J., OLESTI, O., VILADEVALL, M. 2010, Les Guíllateres d'All (Isòvol, la Cerdanya): unes possibles mines d'or al·luvial d'època romana, *10enes Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona*, celebrades a Arbúcies el 28 i 29 de maig de 2010, 241-247.

MORERA, J., OLESTI, O., OLLER, J., MERCADAL, O., SÀNCHEZ, E. 2012, El Castellot de Bolvir (La Cerdanya): ocupacions ceretana, iberoromana i altmedieval. Campanyes de 2010 i 2011, *11enes Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona*, celebrades a Girona el 15 i 16 de juny de 2012, 125-133.

OLESTI, O., MERCADAL, O. 2005, La iberització del Pirineu Oriental i la filiació ètnica dels ceretans, *Acta Paleohispanica* 5, 295-314.

OLESTI, O., MERCADAL, O., VALIENTE, P. 2005, La Cerdanya i els Ceretans: transformacions d'un poble i d'un paisatge pirinenc en època antiga, *XIII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, Món Ibèric als Països Catalans*, Volum I, celebrat a Puigcerdà el 14 i 15 de novembre de 2003, Institut d'Estudis Ceretans, Puigcerdà i Andorra, 287-305.

OLESTI, O., MORERA, J., CRESPO, C., MERCADAL, O., ALIAGA, S., SÀNCHEZ, E. 2008, El Castellot de Bolvir, una fortificació iberoromana a la Cerdanya, *9enes Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona. Volum I*, celebrades a l'Escala el 6 i 7 de juny de 2008, 217-223.

OLESTI, O., MORERA, J., CRESPO, C., MERCADAL, O., SÀNCHEZ, E. 2010, El Castellot de Bolvir (la Cerdanya): ocupacions ceretana, iberoromana i altmedieval. Campanyes de 2008 i 2009, *X Jornades d'Arqueologia de les comarques de Girona*, celebrades a Arbúcies el 28 i 29 de maig de 2010, 147-158.

OLESTI, O., MORERA, J., CRESPO, C., MERCADAL, O. 2011, El Castellot de Bolvir (la Cerdanya): una fortificació ceretana als Pirineus, *Tribuna d'Arqueologia 2009-2010*, 295-330.

NOTES

1) L'Espai Ceretània comptà amb un cofinançament del Fons FEDER i del propi ajuntament de Bolvir.

2) Les explicacions exhaustives i detallades de les intervencions es poden trobar a MORERA/OLLER 2015.

3) Aquesta hipòtesi ja va quedar reflectida en la memòria científica de resultats corresponent a les campanyes de 2011 a 2013 (MORERA/OLLER 2014).

4) La datació radiocarbònica calibrada oferí uns resultats de 380 a 190 ane. Nosaltres interpretem que en el moment de construcció de l'oppidum, en el segle IV ane, s'hauria amortitzat el retall.

5) Val a dir que part d'aquesta canalització conjuntament amb el forat de desguàs de la muralla ja s'havia documentat en la campanya d'excavació del 2008, identificant-se en aquell moment, de manera, errònia, com pertanyent a la fase ibèrica del jaciment (CRESPO/MORERA/MERCADAL, 2009).

6) Les explicacions exhaustives i detallades de les intervencions es poden trobar a MORERA/OLLER 2016.

7) Així mateix, cal mencionar que també s'efectuaren tot de petites intervencions a altres zones del jaciment, sitges o espais concrets, que per manca d'espai no podem descriure en aquest treball, i ens remetem a la memòria d'excavació corresponent.

